

CAMP DE TARRAGONA

La conca del riu Gaià té una superfície de 424 km² i està formada per vint municipis de les comarques de la Conca de Barberà, l'Alt Camp i el Tarragonès entre els quals destaquen Altafulla, Santa Coloma de Queralt i Tarragona. El riu, de 85 km de longitud, neix a la Baixa Segarra —comarca natural inclosa a la Conca de Barberà— i desemboca al Mediterrani, a la platja de Tamarit (municipi de Tarragona).

EL GAIÀ, EL RIU EMMURALLAT

La frontera amb l'Islam del segle XI

Durant els segles X i XI s'anà constituint entre els rius Llobregat i Gaià una extensa marca que funcionava a mode de coixí defensiu i ofensiu del comtat de Barcelona. Era un territori de frontera i, per tant, un espai insegur que canviava d'extensió al llarg del temps i que tan aviat podia avançar com recular.

El riu Gaià va representar durant més d'una centúria el límit més extrem del comtat de Barcelona. Un riu que fou premeditadament fortificat pel poder comtal i que funcionava com un tot compacte on cada racó del territori estava controlat.

Enfront d'aquesta línia fortificada un altre món, una altra gent, una altra religió i societat; Al-Andalus, un poder territorial que no va desaparèixer de l'actual Catalunya fins ben entrat el segle XII, posant fi a quatre segles d'establiment.

Aquests castells creaven un entramat estratègic que protegia la frontera en l'estira-aronsa entre la marca hispànica i els sarraïns. De forma subsidiària existien una sèrie de torres de vigilància que potenciaven l'aspecte defensiu d'aquesta zona. A més d'aquestes edificacions pròpiament defensives, una densa xarxa de masos, amb marcada fesonomia defensiva, ajudava a estructurar el territori.

El riu Gaià hi jugava un paper molt estratègic, ja que era en la frontera natural i l'element vertebrador del mig centenar de castells i torres que s'alçaren al llarg del seu curs per frenar aquesta invasió musulmana cap al nord.

Zona de guerra i de disputa, moltes d'aquestes fortificacions mil·lenàries han sobreviscut fins avui, convertint-se en la xarxa més densa de castells i fortificacions medievals que resta en peu al territori català.

Santes Creus

REIAL MONESTIR DE SANTES CREUS

Selma

L'Albà Vell

El Montmell

Quadra de la Cogullada

Vila-Rodona

La Serra

Vilardida

Rodonyà

Torre del Moro de Montferri

Rocamora

PANTÀ DEL CATLLAR

Vespella de Gaià

EL CATLLAR

La Nou de Gaià

La Riera de Gaià

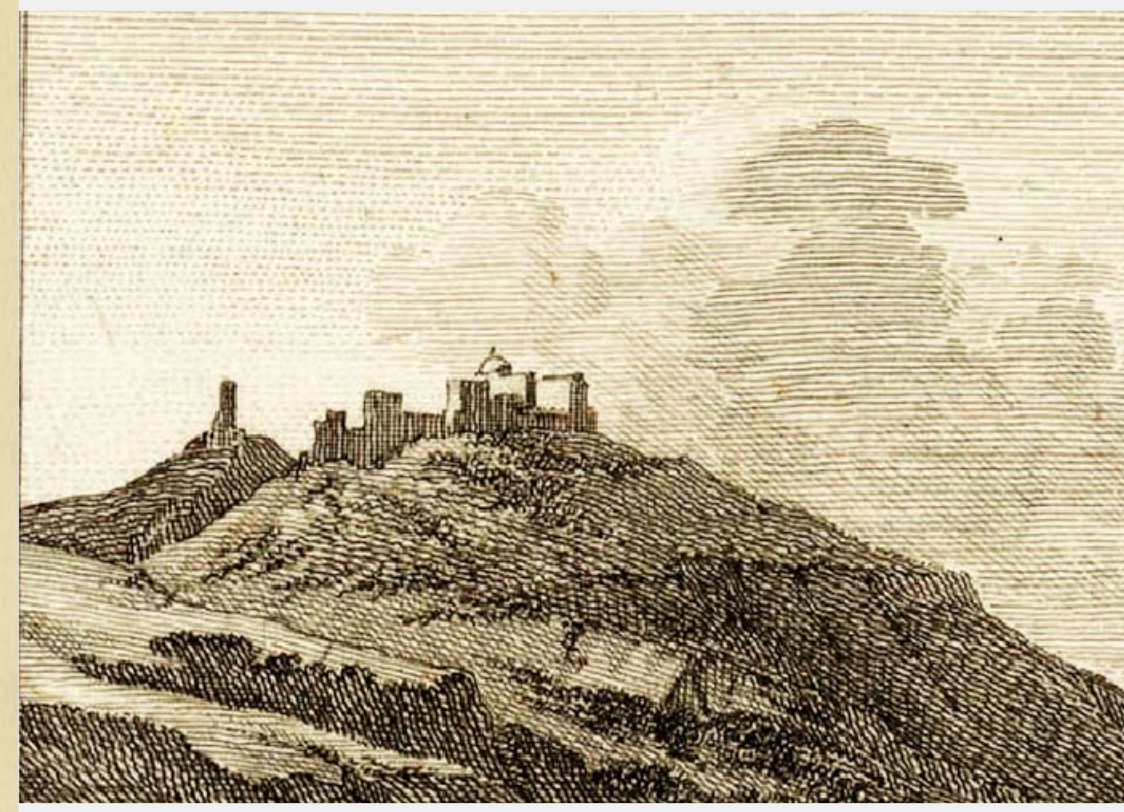
Ferran

Tamarit

Futur emplaçament del Centre de visitants de la frontera del Gaià englobat en el projecte de Parc Natural del Gaià.

S'aprofita el pot turístic del que gaudeix el Reial Monestir de Santes Creus dins la Ruta del Cister per introduir al visitant en l'època altmedieval i mostrar-li, des d'uns paràmetres didàctics i entenedors, l'abast històric d'aquesta frontera.

CASTELLS	JACIMENTS	TORRES	LLOCS D'INTERÉS
Almenara Agulló Montfred Montargull Figuerola Queralt Sant Gallard Guaiàlmons Les Piles Biure Pontils Monclar Santa Perpètua Seguer Vallespinosa Saburella Salmella Querol Quadra de la Cogullada	L'era del Castell La Cativera	La Mora L'abella En Güu	Reial Monestir de Santes Creus Fàbrica de El Catllar L'agulla de El Catllar Molí d'en Fortuny La Farga
Pinyana Montgat Ramonet Selma L'Albà Vell El Montmell Vila-Rodona La Serca Vilardida Rodonyà Rocamora Torre del Moro Vespella de Gaià El Catllar La Nou de Gaià Montoliu Altafulla Ferran Tamarit	Els Vinyets Els Manous	Mas Moragues L'alzinet Sant Simplicí	

Alexandre de Laborde
Voyage pittoresque et historique en Espagne

La construcció del pantà de El Catllar fou una creuada que començà a finals del segle XIX, promoguda pels propietaris de les fàbriques papereres que estaven al marge del riu Gaià.

Però l'obra, que no va ser aprovada fins el 1935, va restar estancada ja que amb l'inici de la Guerra Civil, s'aplaçaren totes les inversions en infraestructures.

No va ser fins a mitjans dels anys 70 quan, una nova demanda, ara per part del complex petroquímic de Tarragona, aconseguia que finalment es construís.

Des de llavors el cabal del riu Gaià fins la desembocadura es va veure estroncat, i l'entorn va perdre part del seu encant natural. No va ser fins fa una dècada, veient els estralls que tal decisió havia comportat al medi natural, que es va acordar fixar un cabal ecològic mínim del riu per tal de recuperar la flora i la fauna fluvials.

El terme del Catllar es troba situat a la vall baixa del Gaià, dins de la demarcació històrica del Camp de Tarragona, a la part més oriental de la comarca del Tarragonès.

Té una extensió de 26,39 km², essent el primer municipi del Baix Gaià en extensió territorial. El terme, accidentat pels darrers contraforts de la serralada Litoral, està travessat pel riu Gaià. Avui el conjunt del terme municipal està sembrat d'urbanitzacions, com al llarg de tota la història es veié ocupat per masos.

L'antiga vila es troba sobre un turó a 59 metres sobre el nivell del mar i presidida per un imponent castell que data del segle XI. Tot i que la documentació escrita situa els seus inicis al moment en que el riu fou frontera entre els comtats catalans i el regne d'Al-Àndalus, les excavacions arqueològiques realitzades indiquen que els orígens de la fortificació es trobaria en època musulmana o fins i tot anterior. Es tracta de l'únic castell visitable per ara dins la Ruta dels Castells de Frontera del Baix Gaià.

Mapes de Catalunya (s. XVII - XXI)
Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

TERRITORI
El Camp de Tarragona
Curs baix del riu Gaià

1:25000
0 250m 1250m

PARADA I FONDA A LA FÀBRICA DEL CATLLAR
ETSAB / C. Díaz, P. Biurrun, F. Guàrdia, J.A. Marín
Eduarne Castro Montes . PFC nov . 2015

01